

LUKÁCS GYULA:

Sinek mentén

A pionír vasút állomásán nevető gyermekcsereg csillogó szemmel bámulta a pihenő szerelvényt. A vagon sor két oldalán kézzubonyos apró kalauzok vigyáztak, hogy a vidám érdeklődők közül senki ne kerüljön a sínparra, mert ezek, — mivel teljesen a magukénak tekintették a vasutat, — nagy hajlandóságot mutattak arra, hogy boldogan körüljárják, végigtapogassák, még a komoly lökhárító acéltárcsáit is.

A mozdony éppen az előbb dübörgött el előttük, hogy szénrel meg rakodva és vízzel feltöltve elinduljon új útjára. Serény tempója a szerelvény előtt mintha lelassult volna, s ahogy a löktárcsa tányérjai összeértek, a féktuskók gőzserkentette akarata rászorult a kerekek abroncsaira. Mindenki tekintete oda irányult, ahol a pionír belépett az ütközők közé, hogy beakassza a kapcsot a szolgálatkész vonóhorogba és összehúzza a gőzvezeték gumicsöveit.

A következő percben az érdeklődés a pöfékelő mozdonyról a sinek között sürgölődő kis vizsgálólakatos munkájára terelődött. A mozdony megtette a magáét. Nyugodtan lihegett és türelmesen várta az indulási parancsot. Szűk kis ablakán most egy fej jelent meg és melegtinketű szempárral mosolygott le az utasok türelmetlenségébe. Levette sapkáját és jóleső érzéssel tűrte, hogy a lomha nyári fuvallat letörölje homlokáról a csillogó verejtékcseppeket. Tekintete az állomás komoly homlokójára tévedt, majd megnézte a menetrendet. Megnyugvással állapította meg, hogy jól érkezett a szenelésből. Az indulásig még teljes tizenöt perce van, így nyugodtan körüljárhatja a gépet, vagyis eleget tehet ellenőrzési kötelességének.

Gyapotgöngyöleget vett elő, s inkább szokásból, mint szükségből betörölte tenyerét a fehér pamukba. Kinyitotta az ajtót és lesiklott a lépcsőkön. Mielőtt a hengerek felé indult volna, felszólt a maszatos-képzű fűtőnek:

— Tartsd a nyomást tizenkettőn. Én lejöttem, hogy meghúzzam a tömítő szeleccéket. Az úton úgy láttam, hogy itt szökik a gőz...

Nagy figyelemmel látott munkához. Óvatosan nyúlt kulcsával a csavaranyákhoz, szigorúan ügyelve arra, hogy körülbelül ugyanannyit fordítson rajtuk mind az egyik, mind a másik oldalon. Utána megtapogatta az önműködő kenőszekrény felületét, majd rátette kezét a henger síma oldalára.

Kellemetlen torokhang zavarta meg munkájában:

— Talán azt akarod tudni, milyen meleg a cilindered? No, mondhatom, jó mozdonyvezető vagy. Álló gőzgép hengerét félted a túlmelegedéstől.

Gábor a gúnyolódó hang irányába fordult. — Hogy kerül ez az izgága ember ebbe az ünneplő tömegbe? — A fölényes lekicsinylés olyan váratlanul érte, hogy az első pillanatban azt sem tudta, mit válaszoljon. Kereste a szavakat:

— Nem a melegedés miatt símogatom — mondotta, miközben nyugodtan nézett a nadrágzsebbe süllyesztett kezű vigyorgóra... Csak úgy... Szeretek vele foglalkozni. — Mert az enyém... Mindenki szereti azt, amit gondjaira bíztak...

— Aztán értesz te valamit ehhez a géphez?

— Bizonyosan értek, ha rám merték bízni.

— Csak szeretnél édes öcsém. Én húsz évig voltam mozdonyvezető, mégsem kérkedek úgy a szaktudásommal, mint te... Pedig amikor még én tanultam ezt, egészen más volt az út a mozdonyig. Akkor ostoba szájhősködésből senki sem lehetett mozdonyvezető.

Gábor arcát előtötte a vér. — Voltaképpen miért bántja őt ez az ember? — Lenyelte, ami ezzel a kérdéssel a nyelvére tódult és szelíd hangon válaszolt:

— Nem mondom, hogy annyit értek hozzá, mint a húszéves mozdonyvezetők. Én most tanulom és hiszem, nem kell húsz évig várnom, hogy jó mozdonyvezető legyek belőlem.

Az idegen bántóan nevetett:

— Hol lesz a ti pionírvasúttok már húsz év múlva. Tönkre teszitek ti azt pár hónap alatt. Nem is tudom, hogy agyalhattak ki ilyesmit, hogy játékot csináljanak a vasútból és kölyköket állítsanak a szabályzók mellé?...

Gábor most szembefordult támadójával. Szemébe futott az indulat, már-már ott állt, hogy durván visszavág, de lefékezte magát. Fegyelmezett pionír volt, durva szavakkal nem adhatott hangot haragjának. Kissé remegett a hangja, amikor válaszolt:

— Aki bennünket ideállított, tudta mit csinál. A pionírvasút nem játék... Ezen megtanuljuk, hogy mi az a vasút és megismerjük a mozdonyt... Aztán, ha már megindulunk, akkor a messzi lakó gyermekeket visszük iskolába ezen a vonaton.

— No nézd csak!

— Igen! — fordult el tőle Gábor s már rá sem hederített: — Igen! Ha akarja tudni, mi mégis mozdonyvezetők leszünk!...

A forgalmi irodából kis fej jelent meg hivatalosan, és a szemafor zöld táblája szabadra emelkedett. A kis utasok már időközben mind elhelyezkedtek a tiszta padokon, a pirossapkás lány, az állomás forgalmistája, kint állt a perronon és az óráját nézte. Gábor tekintete őt kereste, mert tudta, hogy a következő percben jelt kap az indulásra. Csak fél füllel hallotta, hogy az idegen még utána szólt:

— Sose lesz belőled mozdonyvezető, öcsém!... Soha! Érted? Később lesz még neked ez a nagyképűsködés, ha majd börtönlevegő fakít fehérre...

A pirossapkás lány magasba emelte a jelzőkorongot, indulni kellett. Gábor kinyitotta a hengercsapokat, majd meghúzta a szabályzó foggantyúját. A csapokon élesen prűszkölt a menekülőni igyekvő lecsapolt gőz...

Gábornak kellemetlenül csengtek fülében a becsmérő szavak. — Már hogy ő soha nem lesz mozdonyvezető?... Ki volt ez az ember és mit akart tőle? Hol találkozott már egyszer ezzel a kellemetlen torokhanggal?...

A szerelvény már teljes sebességgel futott az ezüstös síneken, amikor a fűtőnek feltűnt, hogy elmarad a mozdonyvezető megszokott dudorászása. Nem szólt neki egy szót sem, de befelé igen csodálkozott a szokatlan csendességén.

Gábor csak elmosódottan emlékezett gyermekkorára. Tudta, hogy atyja lakatos volt, s ha visszaidézte meséit, megtalálta azokban a vasutat, a mozdonyt a bakterházat. Az öregnek minden álma a mozdony volt, de valami oly elérhetetlen magasságban lebegett előtte, hogy sohasem tudott odáig eljutni.

— Amíg ez a banda tartja kezében a gyeplőket, semmi reményem se lehet a vizsgához, bár minden álmom a mozdony. — Szokta mondogatni.

Ha szülei ajándékkal kedveskedtek neki, az mindig egy-egy új mozdonyocskát jelentett Gábor számára. Néha fából, néha préselt vaslemezről, amelyeket ő azután zsinagra kötött és szaladozott velük az udvaron. Olyan játékvonatot, amelynek oldalán ügyes fülecske jelezte a rugószerkezetet, soha sem kaphatott Gábor. Pedig a bazárok kirakataiban olyan játékvonatok is voltak, amelyek villanybakapcsolva felhúzás nélkül is futottak a síneken.

— Neked is veszek olyant, csak letegyem a vizsgát, — ígérte ézszer is édesapja. — Csak várni kell türelemmel, várni, várni...

Gábor várt is türelemmel, míg egy havasesős délutánon apjára is hiába várt. Jóval a szokásos érkezési idő után jött az egyik fűtőházi lakatos és súgott valamit az anyjának. Gábor észrevette, hogy anyjának könnybe lábadnak a szemei, de annakidején olyan gyakori volt a könny a külvárosokban, hogy talán nem is tulajdonítottak különösebb fontosságot neki. A távozó lakatos megsímogatta a fiúcska haját:

— Apád elutazott szolgálati útra. Lehet, hogy rövidesen visszatér. Fogadj szót és ne szomorítsd édesanyádat...

Múltak a napok, majd a hetek és Gábor rájött, hogy apját nem szabad hazavárnia. A következő nyáron iskolába adták és új problémák foglalták le a lelkét. Észre sem vette, hogy új ruhája éppen olyan anyagból készült, mint az a jól ismert fekete ruha, amelyet valamikor édesapja viselt. Jó, hogy fekete volt a színe. Amikor édesanyját is végigfektették a szentmihályován, mondták a szomszédok:

— Jó szimatja volt ennek a Teréznek. Előre megérezte, hogy fiának gyászruhát kell csináltatnia...

Az elhagyott, éhező gyermek kellemetlen lakó és jelenléte mindig terhes. Annyit még megtesz a könyörületes szívű házigazda, hogy az otthagytott és lefoglalt bútorok ellenértékeként pár napra ellássa egy-egy tányér levessel, de ekkora nagylelkűség nem tarthat örökké. Vónatra kell szépen szállni vele, megvárni, amíg az elringatja, s azután egyszerűen sorsára hagyni. Valaki majd csak megkönyörül rajta és magához veszi. Minél messzebbre esik az állomás, ahol leszállítják, annál biztosabb, hogy nem fog visszatérni.

Így került Gábor idegenbe, ismeretlen nyelvű emberek közé.

Aki hallotta Balkán szívét dobogni, az tudja, hogy talán sehol a világon nem szeretik úgy a gyermekeket, mint ezen a mindig félreismert földön. Gábor nem csavargott az utcákon sokáig árván. Pár napos vergődés után meleg fészekre talált egy vasúti blokkház öreg kezelőjének otthonában. Egyszer vizet hozatott vele, máskor dohányt, és az ismeret-ségnek csakhamar az lett a vége, hogy magához vette a gyereket. — Is-

mét a sinek mellé került tehát. Anélkül, hogy különösebben észrevette volna a dolgok egybekapcsolódását, láthatatlanul épülni kezdett benne apjától örökölt mozdonyimádata. Minél inkább közeledtek a serdülő évek, annál világosabban állt előtte hivatásának útja: a vasút, a mozdony.

Alig volt kilenc esztendő, amikor ismét megváltozott körülvette a világ. A történelem vihara rászakadt Balkánra. A blokkházak széjjelmállottak, az állomásépületek leomlottak, a karcsú vasúti hidak gerincükben senki sem gondolt arra, hogy őt is magával vigye. Egyedül maradt széledtek. Egyesek beálltak az új gazda szolgálatába, másokat a temetők nyeltek el, viszont voltak közöttük olyanok is, — sokan, — akik behúzódtak Balkán temérdek harcot látott erdeibe és fegyvert akasztottak vállukra.

Gábor kicsi volt még fegyverforgatásra. Ezekben a zavaros napokban senki sem gondolt arra, hogy őt is magával vigye. Egyedül maradt ismét és csak/úgy találomra kódorgott az utcákon. Eljárt a gimnázium elé, és mindig akadt kis pajtás, aki megosztotta vele ozsonnáját. A diákokkák megszokták a fiút, ő pedig megszerette a komoly diákokat. Foglalkoztak vele, és Gábor értelmes agya kitűnően reagált az értelmes beszédre.

Egy napon katonák vették körül a gimnáziumot. Marcona szakasz vonult be a folyosókra, hogy elvezesse az épületből a hetedik és nyolcadik osztályt.

Gábor a lépcsőház sötét szögletébe húzódott és onnan figyelte ijedt szívvel, milyen sápadt az elragadott diákok arca. Nem mert előjönni, csak akkor, amikor a szakasz visszatért az ötödik és hatodik osztályért. Akkor is csak véletlenül. Vesztere tette. Egy marok galléron ragadta és belökte a sápadt gyerekek közé...

Ahogy a főutcán végigvonultak, úgy tűnt fel Gábornak, hogy az ablakok mögül sírás szűrődik ki. Végigmentek a hosszú úton, s ahogy a vasúti pályára értek, látta, hogy minden felől érkeznek szuronyok közé szorított néma csoportok és hangtalanul húzódnak a vagongyár betonkerítése felé. Az épségben maradt perronok hemzsegték a katonáktól. A fűtőház falán hatalmas plakát vészjósló fenyegetéssel:

— A Wermacht minden forradalmi jelenségre tömegkivégzéssel felel!

Gábor egyszerre megértette a néma menetelés célját. A megszállók beváltják fenyegetésüket, s itt ma tömegek kerülnek fegyvercsövek elé...!

A riadt csendet hatalmas detonáció tépte darabokra. A város déli részén valamit a levegőbe repítettek, és az erős légnyomás végigszaladt a pályaudvaron. Pár percre mindenki kikapcsolódott az eseményekből. A kísérők a földre vetették magukat...

A fiú nem habozott. A zavarnak ez az egyetlen perce élete megmenője lehet. Ebben a fejvesztettségben kisiklott a gyűrűből és a következő pillanatban el is tűnt a zöldruhás tömeg áradatában. — Vagy hatvan méterre tőle, mint valami mentsvár, pöfögött egy felfűtött mozdony. Csak hatvan lépés egerutat nyerjen, akkor megmenekül a tömegsírtól. Majd belefúrja magát a szénbe, mint valami eger és ott, a fekete gyémántok között, senki sem fogja keresni...

A zavar segítségére volt, senki sem figyelt fel a vézna fiúcskára és sikerült elérnie a mozdonyt. Lihegve kapaszkodott fel a konyhára, majd átsiklott a szénre...

Valaki belemarkolt a kabátjába és visszarántotta. Kehes torokhang hörgött a fülébe:

— Hová?

Gábor hangja rimánkodásba csuklott:

— Engedj. A szénbe igyekszek. A németek keresnek, meg akarnak ölni...

A szorítás nem engedett. Gábor kétségbeesve könyörgött:

— Megölnek. Nem értetted? Megölnek, ha ismét elfognak. Engedj a szénbe, ha van irgalom a szívedben!

A vasmarok a levegőbe emelte a fiúcskát. A sárga fogak közül undorító lehellet csapott az arcába:

— Megölnek ugye? Hát csak öljenek. Bizonyosan te is jelmondatokat firkáltál a falakra. Jól teszik, ha megölnek. Én nem rejtegetek partizán kölyköket!

A halálra rémült gyerek kezei könyörgésre kulcsolódtak, de hang nem jött ki torkán. A következő pillanatban nagy ívben röpült a súlylyesztő csatorna salakjába. Elvesztette eszméletét.

Makacs gépfegyverkattogás térítette magához. Tudta, honnan ered ez a gyilkos gépfegyvertűz és szíve a torkában dobogott.

Az est beálltával elhallgatott a zaj. A csillagtalán éjben holtradermedten virrasztott a városka. Kikapaszkodott a csatornából és kilopta magát a sinek közül. Kimarjult válla sajgott, nyakán megalvadt a vér. A vaksötétben megindult a folyó felé, amely felett, mint fenyegető viharfelhő, uralkodott erdőkkel borított hátával a Gócs. Oda kell jutnia. Azt suttogták a városban, hogy oda kell menni mindenkinek, aki harcolni akar a garázda megszállók ellen.

Ott gyűlt most össze ütöképes egységgé a szabadság-vágy.

Sajgó csontjai szörnyű látomásokkal kínozták. Állandóan látta a sárgafogú mozdonyvezetőt, hallotta kehes hangját és érezte, hogyan dobja a vérszomjas raziába. Ezt a bestiális arcot nem lehet elfeledni soha.

Hajnalodott, amikor a portyázó partizán őrség rátalált Gócs egyik cserjéjében. Arca fehér volt, ruhája tépett és vérfoltokkal teli. Az őrpapancsnak ráhajolt és mellére szorította fülét. A fiatal szív lassan, de életrehivatottan dobogott.

A leburnult fűvön barátságosan csillogott a dér...

A rohanó vonatocska serényen nyelte a közömbös kilométereket. Gábor hangtalanul állt a szabályzó foggantyúja mellett és viaskodott emlékeivel. A fűtő aggodalommal figyelte, de a mozdonyvezető nem látzott észrevenni társa baráti aggodalmát. Turkált emlékei között, kereste az időt és helyet, ahol találkozott már egyszer durva támadójával, a pionír vasút ellenségével. Gondolataiban futottak az esztendőök. Arca megmerevedett, mint a márvány, szemei előtt filmszerűen vonultak át az események. Hirtelen felszisszent. — Igen. Nyomon van:

Leomlott fűtőház a Morava partján. A vasúti pályán sápadt tömegek kegyetlen szuronyok között. Halálrémült gyerek fut a veszteglő mozdony felé, hogy elrejtse kis életét a szénbe...

...Szigorú arcú mozdonyvezető ragadja torkon és dörgi kehes hangon a fülébe:

— Megölnek? Csak öljenek. Én nem rejtegetek partizán kölyköket! —
...Gyülölettől izzó szemek, sárga fogak, undorító, borszagú lehel-
let! Megvan! Ez az! — Ez a gyilkos támadja most ádáz haraggal a pio-
nír vasutat...

A vonat befutott a zöld jelző alatt és Gábor elszámolt a mozdony-
nyal. Szabad volt, mehetett haza. Jóindulatú nyári zápor permetezett vé-
gig a pályatesten. Gábornak épen jól jött. Arcára friss derűt hoztak a
langyos esőcseppek. Nem zavarta már semmi, szíve nyugodt volt, akár
a tenger.

Tudta, hogy a pionírvasutat nem támadhatják mások, csak a nép el-
lenségei!

Claude Monet : Asszonyok a kertben